

संशोधक : गुण आणि नैतिकता

परशराम भगिरथ वाघेरे, Ph.D.

सहयोगी प्राध्यापक, अॅड. विठ्ठलराव हांडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, नाशिक

Paper Received On: 25 NOV 2021

Peer Reviewed On: 30 NOV 2021

Published On: 1 DEC 2021



[Scholarly Research Journal's](http://www.srjis.com) is licensed Based on a work at [www.srjis.com](http://www.srjis.com)

संशोधनाला इंग्रजीत Research असे म्हणतात. Research म्हणजे the systematic investigation into and study of materials and sources in order to establish facts and reach new conclusions.

Research is defined as the creation of new knowledge and the use of existing knowledge in a new and creative way so as to generate new concepts, methodologies and understandings. This could include synthesis and analysis of previous research to the extent that it leads to new and creating outcomes.

मौले (१९७७) यांच्या मते, संशोधन म्हणजे सु-परिभाषित समस्येच्या समाधानासाठी केलेला सुव्यवस्थित, वस्तुनिष्ठ व बिनचूक शोध होय.

जॉन डब्ल्यु बेस्ट यांच्या मते, संशोधन म्हणजे वैज्ञानिक पद्धतीत कार्यान्वित करण्याची सुव्यवस्थित व नियमबद्ध अभ्यासण्याची प्रक्रिया होय.

वरील सर्व व्याख्यांच्या आधारे, सर्वसाधारणपणे आपण असे म्हणू शकतो की, "संशोधन म्हणजे समस्येचे सुनियोजित व शास्त्रीयदृष्ट्या केलेले निरीक्षण होय."

संशोधन [३] :

संशोधन संकल्पनेसंदर्भात या लेखाच्या सुरुवातीला जी चर्चा केली, त्या आधारे आपण असे म्हणू शकतो की, संशोधन कार्य अत्यंत जबाबदारीने करणे अपेक्षित आहे.

१. संशोधकाकडे शास्त्रीय दृष्टीकोन असावा.
२. संशोधक चिकित्सक असावा.
३. संशोधकाच्या अंगी वस्तुनिष्ठता असावी.
४. संशोधक पूर्वग्रहविरहीत असावा.
५. संशोधकाच्या अंगी Devotion (त्यागी वृत्ती) असावी.
६. संशोधकाच्या अंगी सहनशीलता असावी.

७. संशोधकाने संशोधन कार्य करत असलेल्या विषयासंदर्भात अधिकाधिक वाचन करावे, चिंतन करावे.
८. संशोधकाने मिळालेल्या माहितीचे विश्लेषण काळजीपूर्वक करावे.
९. संशोधकाने काळजीपूर्वक सर्व संदर्भ नोंदवावे.

#### नैतिकता :

संशोधकाच्या अंगी सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे नैतिकता गुण असावा. आपल्या संशोधन कार्यात प्रामाणिकपणा असावा. वाडःमय चौर्य करू नये. दुसऱ्याने केलेले काम आपणच केले आहे, असे करू नये, चुकीचे संदर्भ नोंदवू नये. प्रामाणिकपणे ज्यांचे संदर्भ घेतले तेच नोंदवावे.

संशोधनासंदर्भात जी माहिती संकलित केली, त्याबाबत गुप्तता ठेवावी. केवळ संशोधनासंदर्भात माहिती वापरावी. माहिती सार्वजनिक होता कामा नये.

थोडक्यात, संशोधन कार्य करताना नैतिकता विचारात घेणे महत्त्वाचे आहे.

#### संदर्भ

- १) प्रिव, के.एस., गुरव अनुराधा, शालेय कृतिसंशोधन, पुणे : मेहता पब्लिशिंग हाऊस.
- २) कदम, चा.प., चौधरी, बा.आ., (२००८), शैक्षणिक मूल्यमापन, पुणे : नित्यनूतन प्रकाशन.
- ३) कायंदे पाटील, गंगाधर वि, संशोधन पद्धती, नाशिक : चैतन्य पब्लिकेशन्स.
- ४) मुळे, रा.शं. व उमाठे, वि.तू., (१९८७), शैक्षणिक संशोधनाची मुलतत्त्वे, नागपुर : महाराष्ट्र निर्मिती मंडळ.
- ५) Ansari Shahid, **Educational Research Methodology**, Nashik : 293, Insight Publications.
- ६) Kothari C.R., **Research Methodology**, New Delhi : New Age International Publishers
- ७) Khan, J.A. (2011), **Research Methodology**, Delhi : A.P.H. Publishing Corporation .